

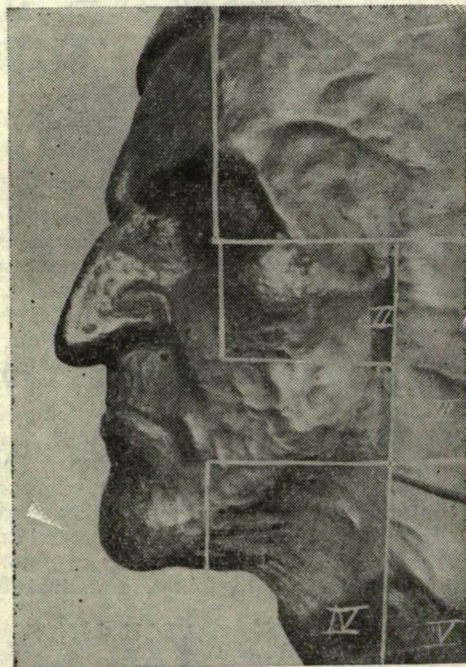
DANTE ALIGHIERI FEJE

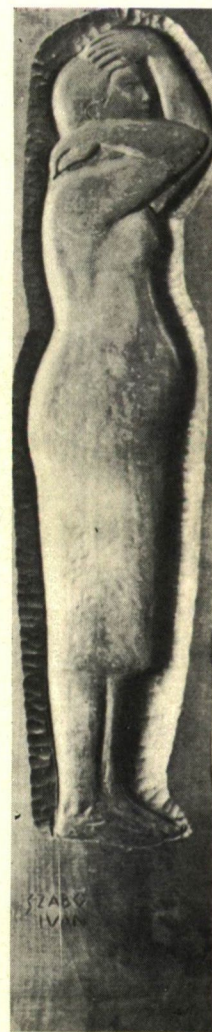
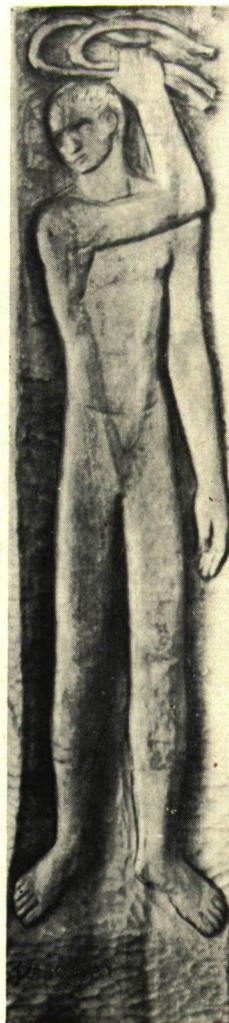
Egy írói álmokat szövögető, költői lelkű barátom — Babits fordításán keresztül — közvetítette számomra Dante álmait. Kevés szabad időnkben, petróleumlámpa imbolygó fénye mellett eksztázisban szavalta Dantét, és én szinte önkívületben hallgattam a lázas víziókat. — Húszévesek voltunk!

Dante alakja eluralkodott a képzeletemen. Téli hajnalokon, a MÁV vasúti műhely felé bandukolva, Dante sorait mormoltam. A sötét kovácsműhelyben — ahol nagyokat lobbant a kohó vörös lángja, és a gőzkalapács félelmetes erejű ütései alatt vajként alakult a kemény acél — a gőzkalapács dobbanásaira Dante rímeit ismételtam. Sem előtte, sem utána nem mozgatta meg így a fantáziámat semmi. Ezek az élmények nem hagytak nyugodni, és szinte kényszerítették arra, hogy — mikor (évtizedek múlva) megengedhettem magamnak, hogy saját gyönyörűségemre kalapáljak — kovácsszerszámaimmal megidézzem Dante „tűnődő, szomorú arcát”.

A mindig készséges Tóth Béla barátom felkutatta és lefényképezte számomra a fellelhető Dante-festményeket, karcokat és rajzokat. Felajzottan nézegettem a kapott képeket; a nagy síkokból szerkesztett, élesen metszett, fémbe kívánczó fejet: a homlok sima, hátrahajló, dudorok nélkül. Csak a halánték erei árulkodnak gyötrő belső tüzekről. A szemöldökív teraszként árnyékot vet a szemre. (A szem maga nem érdekelt, „könnyes szemet, ami könnyen fakasztott könnyet más szemekben” úgysem lehet kalapáccsal fémből kisimogatni.) Az orr nagy, merész ívben előreugró, keskeny alapú, de komoly plasztikai értékű. A szűrő hosszú, bajusz-talan. A felső ajak keskeny, erősen az alsó ajakra szorított. A szájjugok szomorúságot sugallón lefelé hajlóak. Az alsó ajak húsos, dacosan előreugró; erőszakos száj. A járomcsontok erőteljes formaadó elemek. Az áll keskeny, hosszúkas, szeglet nélküli.

A csontos részek kemény töréseit és a lágy részek beszűdes gyűrődéseit tanulmányozva annyira lobbott vetett bennem a formaalakító düh, hogy első szándékkal, direkt-alkotva, számomra is ritka gyönyörűséggel, szinte megszállottként dolgoztam. Olyan anyagban, amiben legmarkásabbak a karakterjegyek: vörösrézben; és olyan technikával, amiben legjobban érvényesülnek a strukturális szépségek:

Szabó Iván szegedi kiállításának anyagából

ESTE VAN
S FÉKHELYEM
KE M É N Y,
DE TOLLAM
MÉG NE
MARAD J
VESZTEG
ÉPÜL
IDVÁBB
ÁLMOSS
KÖLTEMÉN!

Süle I.
1961

kovácsolva. A fém nyelvéen kalapáccsal elmondott dolgokat nehéz a nyelv szavaira lefordítani. A praxikus élményeket közvetítő strukturális szépségeket nehéz magyarázni: egyediek és egyszerűek, érzelmi és indulati elemek a plasztikai formán. Primér értékek. Az arc lágy részeit alakító simogató ütések sora, vagy a nagy, formarendet alakító kalapácsütés széles nyoma legalább annyira szolgálja a szobrászi mondanivalót, mint a plasztikai forma. Mivel a szoborkovácslás saját technikám, a Dante-szobor egyik nagy technikai élményem, úgy illik, hogy magam próbáljam magyarázni a felületmegtérítési mód, struktúra és forma, forma és szerszám, szerszámmunkák és érzelmek kapcsolatát. Erre Dante FEJE — mint a legspontánabb munkám — a legalkalmasabb. Az első szándékkal modellírozott felület minden érzésem, indulatomat hordja, legalább annyi van belőlem ebben a kovácsolt fejben, mint Dantéból.

I. mező. A halántékrészen a lemez természetes gyűrődése alakított kemény és lágy formákat. Az egész felület faszerszámmal lett alakítva, csupán a fejet borító sapka élén látszik az acélszerszámnak pár apró nyoma.

II. mező. A járomcsont és járomív állandó jellegek, markáns karakterjegyek. Formaértéküknek és építettségüknek megfelelően, acélszerszámokkal, apró, kemény ütésekkel belülről kifelé húzott formák. Gazdag struktúrájuk biztosítja, hogy a felületet végigtapogató szem nem síklik el fölöttük. Az arc formarendszerében funkciójuknak megfelelő értékben érvényesülnek.

III. mező. Karakter és kifejezés szempontjából közömbös felület, csak a fej tömegességét és építettségét szolgálja. Ennek megfelelően — mivel formai funkciója másodlagos — csak faszerszámmal alakított, lágy felület. A lemez szerszámmunkák nélkül szinte makulátlan állapotú.

IV. mező. A struktúra és a forma legbeszédesebb együttese, a lemez leg-erősebben igénybe vett része. A lemez erős összehúzása alakította ki a nyak bőrizmát. A fölös anyag formákba lett behúzva, és szinte önmagától alakult a kívánt formaegyüttesé.

V. mező. A fej kihúzása közben alakult esetlegességek. Lágyan hullámzó felület, a szerszámok nyomai nélkül.

Az orron látható erőteljes kalapácsütések a formaalakítás első rohamának nyomai, ugyanez a lendület alakította az állkapcsot is, míg a szűrő és alsó ajak formái, a kifejezés hordozóiként, acélszerszámokkal, aprólékosan megdolgoztak.

Dante fején a technika esztétikai értékeit akartam bemutatni. A csillogó fémes felület, a fém természetes gazdag színezettség, fa- és acélszerszámok beszédes nyomai nem csak a megjelenítést szolgálják, de primér esztétikai értékek is. Nem közömbös az sem, hogy tisztezt több nemes anyagot elhasználva, több iparág és szakmunkások során keresztül nyilatkozik-e meg a szobrász, vagy kulcsig maga ajánrozza a munkáját. A kalapácsütések az alkotóról is vallanak és a-szobrász legszebb élményét, a munka élményét közvetítik.

TÁPAI ANTAL

EGY KÉSHEGYNYI MÉZ

MEGJEGYZÉSEK SALAMON PÁL MÉZ A KÉS HEGYÉN CÍMŰ DRÁMÁJÁNAK
SZEVEDI BEMUTATÓJÁHOZ

Ahogy az orosz prózairodalom múlt századbeli nagyjai Dosztojevszkijjal együtt vallották, hogy mindnyájan Gogol „köpenyéből” bújtak elő, joggal hivatkoznak a XX. század drámaírói az ibseni, hauptmani, pirandellói felöltőkre. Mégis, ha manapság egy új mű színpadra kerül, nagyon nehéz meghatározni: kik és hogyan hatottak írónkra. A modern dráma nagyon sokat forgatta a köpönyeget. Sokszor a tehetséget ruházta fel, másszor a sarlatánságot takarta el. Ma már ez a ruhatár olyan nagy és színes, mint egy igazi színházé: megtalálható ott a milleri kabát, a williamsi lumberjack, sőt már a ionescoi-beckettli gúnya is. Persze: nem a ruha teszi az embert — lehet valaki Shakespeare jelmezeiben is korszerű, és ultramodern díszletek közt ósdi. Csupán a kritikus feladat lett nehezebb: megtalálni azt a nézőpontot, ahonnan együtt látja a varázslatot és a bűvésztükköket.